МУҒАЛЛИМ ҲӘМ ҮЗЛИКСИЗ БИЛИМЛЕНДИРИЎ

Илимий-методикалық журнал

№ 4/2 2025

гуманитарные науки
естественные науки
технические науки

THE SILK ROAD
Pamirs
Dunhuang
PERSIA
CHINA
Himalayas
INDIA
ARABEAN SEA
INDIAN OCEAN

ISSN 2181-7138

МУҒАЛЛИМ ҲӘМ ҮЗЛИКСИЗ БИЛИМЛЕНДИРИЎ

Илимий-методикалық журнал

2025

4/2-сан

Өзбекстан Республикасы Министрлер Кабинети жанындағы Жоқарғы Аттестация Комиссиясы Президиумының 25.10.2007 жыл (№138) қарары менен дизимге алынды

Қарақалпақстан Баспа сөз ҳәм хабар агентлиги тәрепинен 2007-жылы 14-февральдан дизимге алынды. №01-044-санлы гүўалық берилген.

Нөкис

4/2-сан *2025*

июль - август

Қарақалпақстан Республикасы мектепке шекемги ҳәм мектеп билимлендириўи министрлиги, Қары Ниязий атындағы Тәрбия педагогикасы миллий институты Қарақалпақстан филиалы

Редактор:

А. Тилегенов

Редколлегия ағзалары:

Мақсет АЙЫМБЕТОВ
Нағмет АЙЫМБЕТОВ
Айтмурат АЛЬНИЯЗОВ
Сапардурды АБАЕВ
Адхамжон АБДУРАШИТОВ
Хайрулла АЛЯМИНОВ
Мавлюда АЧИЛОВА
Азизжан АБДАЗИМОВ
Шухрат АБДУЛЛАЕВ
Байрамбай ОТЕМУРАТОВ
Злийха ОРАЗЫМБЕТОВА
Мансурбек ОНГАРОВ
Алишер АЛЛАМУРАТОВ
Дилшодхўжа АЙТБАЕВ
Тўлқин АЛЛАЁРОВ
Марифжон АХМЕДОВ
Гулзабира БАБАШЕВА
Умида БАҲАДИРОВА
Фархад БАБАШЕВ
Гулзода БОЙМУРОДОВА
Гулбахар БЕКИМБЕТОВА
Комил ГУЛЯМОВ
Маманазар ДЖУМАЕВ
Асқар ДЖУМАШЕВ
Дилдора ДАВРОНОВА
Мухтар ЕРМЕКБАЕВ (Шимкент, Қазақстан)
Масуда ЗАЙНИТДИНОВА
Алишер ЖУМАНОВ
Гүлнара ЖУМАШЕВА
Айсулу ЖАНАБЕРГЕНОВА
Холбой ИБРАГИМОВ
Шохида ИСТАМОВА
ВОХИД КАРАЕВ
Алима КЕНЖЕБАЕВА (Тараз,Қазақстан)
Сарсенбай КАЗАХБАЕВ
Мохира КУВВАТОВА
Комилжон КАРИМОВ
Джавдод ПЎЛАТОВ
Ярмухаммат МАДАЛИЕВ (Шимкент, Қазақстан)
Меруерт ПАЗЫЛОВА
Барлыкбай ПРЕНОВ
Пердебай НАЖИМОВ
Искендер НАЖИМОВ
Асқарбай НИЯЗОВ
Сабит НУРЖАНОВ
Захия НАРИМБЕТОВА
Хушбоқ НОРБЎТАЕВ
Ойниса МУСУРМОНОВА
Уролбой МИРСАНОВ
Сафо МАТЧОН
Шукурилло МАРДОНОВ
Абдулхамид МИРЗАЕВ
Шахло МИРЗАЕВА
Дармонжон МАХМУДОВА
АбдимуратЕСЕМУРАТОВ
Даулетназар СЕЙИТКАСЫМОВ
Қалыбай ПРИМБЕТОВ
Раъно ОРИПОВА
Бахтиёр РАХИМОВ
Норим РАХМАНОВ
Муқаддас РАХМАНОВА
Светлана СМИРНОВА (Москва, Россия)
Тажибай САПАРБАЕВ
Мухаббат САЛАЕВА
Гўзал СОДИҚОВА
Улбосын СЕЙТЖАНОВА
Айдын СУЛТАНОВА
Амина ТЕМИРБЕКОВА
Нурзода ТОШЕВА
Куанишбек ТУРЕКЕЕВ
Тажибай УТЕБАЕВ
Амангелди УТЕПБЕРГЕНОВ
Мамбеткерим ҚУДАЙБЕРГЕНОВ
Амангелди ҚАМАЛОВ
Тажикал КУДАЙБЕРГЕНОВА
Ойбахор ШАМИЕВА
Ризамат ШОДИЕВ
Зафар ЧОРШАНБИЕВ
Рустам ФАЙЗУЛЛАЕВ
Дўстназар ХИММАТАЛИЕВ
Тармиза ХУРВАЛИЕВА
Умид ХОДЖАМҚУЛОВ
Жавлонбек ХУДОЙБЕРГЕНОВ
Гулрухсор ЭРГАШЕВА
Гавхар ЭШЧАНОВА
Қонысбай ЮСУПОВ
Гулара ЮСУПОВА

МАЗМУНЫ

ТИЛ ҲӘМ ӘДЕБИЯТ

Amaniyazov A.O. Shayır Sharapatdin Ayapov shıǵarmaları tilinde inversiya, ritorikalıq soraw hám aposiopeza stilistikalıq figuralarınıń qollanılıwı ... 6
Mambetova G.A. Qaraqalpaq ádebiyatı materialların oqıtıwda psixomotor domendi qollanıwdıń teoriyalıq tiykarları (ózbek, rus klasslar mısalında) ... 14
Bazarbaeva G. «Muńlíq-Zarlíq» dástaníndaǵí mifologiyalíq motivler hám olardíń funkciyasí (qaraqalpaq hám qazaq versiyaları boyınsha) ... 21
Aytjanov A. «Yusip-Ziliyxa» dástaní tilinde siyasiy-jámiyetlik sózlerdíń qollaníliwí ... 27
Джумашев М.Т. Тил билиминде императив категориясының изертлениўи ... 32
Bekbosınova Z.Q. Kórkem shíǵarma tilindegi frazemalardíń túrkiy tillerinde úyreniliwi ... 38
Karimova L.B. Nemis tilida predlogli ilovalarning funksional xususiyatlari va lingvistik yondashuvlar ... 44
Irisboyeva X.U. Milliy va adabiy tilning yozma va og‘zaki shakllarining o’ziga xosligi ... 51
Алланиязова М. Қорақалпоқ тилида сўзлашувчиларга турк тилини ўргатишда сунъий интеллектдан фойдаланиш усуллари ... 59
Ходжаниязова А.А. Лингвометодика как основа науки: теоретико-методологический аспект ... 65
Khodjaniyazova A.A. Creative methods in the development of linguo-methodological thinking of future philologists: a comprehensive review and practical aspects ... 70

ПЕДАГОГИКА, ПСИХОЛОГИЯ

Қурбанова Р. Аксиологиялық дүньяқарасты қәлиплестириў мәселесиниң генезиси ҳәм тенденциялары ... 77
Jańabaeva G.B. Jas pedagog kadrlardíń kasibiy kompetentliginiń ayírím máseleleri ... 83
Реймова Н.А. Уллы ойшыл Асан Қайғының тәлим-тәрбиялық көз-қараслары ... 87
Axmedov J.O. Pedagogik intuitsiyaning ta’limdagi ahamiyati ... 91
Axmedov J.O. Pedagogik intuitsiyani takomillashtirishning pedagogik - psixologik asoslari ... 98
Sherimbetova Z. Talabalarda o‘quv fanlarini o‘zlashtirish darajasini rivojlantirishning pedagogik va psixologik tamoyillari ... 103
Berdiyeva G.Sh. Oliy ta’lim muassasalari talabalarining ijodiy salohiyat omillari ... 108
Luqmonov O.G‘. Oilada ekologik madaniyatni shakllantirishning pedagogik asoslari va uning dolzarbligi ... 114
Rahimov B.B. O‘quvchilarni shaxs sifatida o‘zligini anglash kompetensiyalarini shakllantirish ijtimoiy-pedagogik muammo sifatida ... 119
Buriyev X.J. Oliy ta’lim muassasalarida axborotlashgan ta’lim xizmati tizimini takomillashtirish mohiyati ... 126
Pazilov A.K. Bo’lǵusi o’qituvchilarda axloq-odob ko’nikmalarini rivojlantirishda etnopedagogik qadriyatlar imkoniyatlaridan foydalanishning afzalliklari ... 132
Radjapova D.A. Texnologiya ta’limida talabalarda divergent tafakkurni muammoli o‘qitishning pedagogik-psixologik imkoniyatlari ... 138
Jo‘rayev A.N. Oliy ta'lim tizimida seminar mashg'ulotlarining o‘rni ... 143
Himmatov Sh.O. Talabalarning frilanserlikka oid kompetentligini rivojlantrishda xorij tajribasi va ularni ommalashtirish ... 148
Hamdamova M.T. Talabalarning boshqaruv madaniyatini rivojlantirishning konseptual asoslari ... 155
Davronova L.K. O‘quvchilarning geografik kompetensiyalarini shakllantirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish muammolari ... 161
Karshiyeva D.U. Talabalarning mustaqil ta’limida SMART VEB-platformani imkoniyati ... 168
Tilegenov A.T. Yangi O’zbekiston oliy ta’lim tizimida yoshlar ongida milliy istiqlol g’oyani shakllantirish imkoniyatlari ... 175
Tilegenov A.T. Yoshlar ongida milliy g’oyani shakllantirishda xalq og’zaki ijodidan foydalanishning ahamiyati ... 183

Navruzov B.I. Global tarmoq makonida talabalarning tarbiyaviy immunitetini rivojlantirish muammolari 188
Ilxomov X.I. Fanlarni o‘qitishda zamonaviy pedagogik texnologiyalarning amaliyotdagi o‘rni 194
Tajiyeva N.Yu. Talabalarda muomala madaniyatini rivojlantirishning pedagogik-psixologik xususiyatlari 201
Temirbekova A.O. Yangi O’zbekistonda ta’limni rivojlantirishda lingvistika va neyropedagogik yondashuvlar asosida dasturlashning nazariy va amaliy jihatlarini o’rganishning ahamiyati 207
Temirbekova A.O. Innovative integration of linguistic and neuro-pedagogical methods in programming: new opportunities in digital education 213

МИЛЛИЙ ИДЕЯ ҲӘМ РУЎХЫЙЛЫҚ ТИЙКАРЛАРЫ, ТАРИЙХ, ФИЛОСОФИЯ

Арзиева Г. Янги Конституцияда судлар фаолияти 219
Алламуратов А.А. В тени Наполеона… журнал «Сын отечества» о франции и французах в 1815 году 222

ФИЗИКА, МАТЕМАТИКА, ИНФОРМАТИКА

Djumabaev N. Joqari da`rejeli ten`lemelerdi sheshiw usillari 231
Tanirbergenov S.A. Dóńis kópmúyeshlikler hám olardíń qásiyetleri 236
Saparova G.Q. Bo’lajak fizika fani o’qituvshilarini kasbiy metodik tayyorlashda kognitiv - integrativ mobilligini takomillashtirish omillari 239
Xanbabayev X.I. Talabalar raqamli kompetentligini rivojlantirishda elektron ta’lim vositalarining roli 246
Rizoqulova S.S., Abdullayeva D.A. Ostrogradskiy - Gauss teoremasi tadbiqining Python dasturlash tili asosidagi tahlili 252
Rizoqulova S.S. Teskari matritsa usuli asosida elektr tarmog‘idagi tok taqsimotini aniqlash 258
Ismoilova Z.T., Abdullayeva D.A. Elektr energiyasi tizimlarida quvvat oqimini C++ tilida matritsali tasvirlash asosida tahlil qilish 265
Paluashova S.B. Talabalarni sodda tengsizliklarni grafik usulda yechish orqali fikrlash faoliyatini rivojlantirish 271

БАСЛАЎЫШ КЛАСС, МЕКТЕПКЕ ШЕКЕМГИ ТӘРБИЯ

Ilyasova Z.U. Baslawísh klass oqíwshílarín kitap oqíwǵa qíziqtíríwdíń mazmuní 275
Ilyasova Z.U. Baslawish klass oqiwshilarin kitap oqiwǵa qiziqtiriw mexanizmi 281
Saburova S. Baslawish klaslarda ana tilinen klastan tisqari jumislardi shólkemlestiriwdiń psixologiyaliq tiykarlari 285
Saypova B. Mektep oqitiwshilarinin’ ata-analar menen alip baratug’in jumislarinin’ pedagogikaliq a’himyeti 290
Qurbanbaeva M.A. Mektepke shekemgi jastaǵi balalarda socialliq kónlikpelerdi rawajlandiriwda syujetli-rolli oyinlardiń áhmiyeti 294
Abilova A. Boshlang‘ich sinflarda integratsiyalashgan darslarni tashkil etish metodikasi 300
Djumaniyazova N.Sh. Maktabgacha ta‘lim tashkilot direktorining menejerlik faoliyatini rivojlantirishning hozirgi holati 304
Utegenova D.A. Boshlang’ich sinf o’quvchilarining nutqiy savodxonligini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish 311
Jumasheva G.X., Jiyenbayeva Z. R. Oila tarbiyasining milliy xususiyatlarining bola shaxsiga ta’siri 316
Шамуратова Х. Бўлажак тарбиячи-педагогларни мактабгача ёшдаги болаларга риторикани ўргатишга тайёрлаш компотенциялари 320
Haqberdiyeva Z.R. Maktabgacha ta’lim tashkilotlarida mashg‘ulotlarda tarbiyalanuvchilarni tadqiqotchilik ko‘nikmalarini rivojlantirish asoslari (5E modeli asosida) 325

Аллаяров М.Ж. Актуальность и потенциал экологического воспитания в начальной школе 330
Мирзабекова Г.Х. Использование информационных и новых педагогических технологий в начальных школах 336
Мирзабекова Г.Х. Формы и методы использования информационно-коммуникационных и новых педагогических технологий в начальных школах 340
Мамедова Ш.Д. Структура культурно-эстетической компетентности будущего учителя начальных классов 345

ТАСВИРИЙ САЪНАТ

Xakimov U.B. Oʻquvchilarni amaliy bezak san’ati mashgʻulotlarida naqsh kompozitsiyalarini tuzishga oʻrgatish metodikasini rivojlantirish 355
Ismailov R. Boʻlajak musiqa oʻqituvchilarining musiqiy-ijrochilik kompetentligini shakllantirishning nazariy asoslari 362

СОЦИАЛЛЫҚ ПЕДАГОГИКА

Кудиярова Г.И. Селф-менежментнинг ривожланиш тенденцияси ва концептуал ғояларининг амалий аҳамияти 371
Kazaxbaeva M.J. Ta’limda resurslarni boshqarish: maktab moliyaviy menejmentining dolzarb muammolari 378
Duschanova N.S. Neyropedagogika va adabiy savodxonlik integratsiyasining metodologik konsepsiyalari 383
Xudoyberdiyev Gʻ.B. Sharq mutafakkirlarining falsafiy qarashlari asosida o'qituvchilarda valeologik kompetensiyalarni rivojlantirish 389
Sayfullayeva B. Estetik dunyoqarashni shakllantirishda metapredmetli yondashuv metodikasini qo’llash 394
Maxmudov Sh.T., Akbarov B.A. Talabalarda kreativlik sifatlarini shakllantirishning ijtimoiy-pedagogik zaruriyati 398
Usmanova R.B. Oliy ta’lim muassasalarida jahon adabiyoti vositasida talabalarni milliy va umuminsoniy qadriyatlar ruhida tarbiyalash tamoyillari 410
Atajonova Sh.S. Oʻzbek va turk xalq maqollaridagi tabiat va hayvonot olami tasviri xususida 415
Kamolov Sh.J. Kasbiy ta’lim tashkilotlarida vaziyatli yondashuv asosida oʻqitish tajribalari (Shveysariya misolida) 420
Eshmatova G. Z. Boʻlajak pedagoglarning fasilitatsion kompetensiyasini raqamli texnalogiyalar vositasida rivojlantirish 426
Kurbanov O. E. Magistratura talabalari tadqiqotchilik salohiyatini takomillashtirishda raqamli texnologiyalarning pedagogik imkoniyatlari 432
Musurmonov R. Modernizatsiyalashgan ta’lim sharoitida boshqaruv ilmini oʻrganish – davr talabi 440
Raxmanova M.Q. Ta’lim jarayonida talabalar ijtimoiy faolligini shakllantirish yoʻllari 446
Ibraymova A. Oilada psixologik zuravonlik va uning ijtimoiy psixologik xususiyatlari 453
Bayniyazova G. Talabalarda taʻlim sifatni oshirish va tarbiya tizimini takomillashtirish 458
Himmataliyev D.O., Abduraxmonova Sh.A. Integratsiyalashgan ta’lim jarayonida talabalarining amaliy kasbiy tayyorgarligini takomillashtirish 462
Муминова Г.Т. Значимость развития аналитических и творческих способностей будущих учителей в образовательном процессе 467

ФИЗИКАЛЫҚ ТӘРБИЯ ҲӘМ СПОРТ

Niyazov A.T., Shamuratova M.Sh. Maktabda harakatli oʻyinlar: faollik va tafakkurni uygʻunlashtirish 474
Yakupov R. Maktabda jismoniy tarbiya mashgʻulotlarining sifatini oshirish yoʻllari 480

INTEGRATSIYALASHGAN TA'LIM JARAYONIDA TALABALARINING AMALIY KASBIY TAYYORGARLIGINI TAKOMILLASHTIRISH

Himmataliyev D.O.
Chirchiq davlat pedagogika universiteti professori
Abduraxmonova Sh.A.
Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muxandislari instituti Milliy tadqiqot universiteti assistenti

Tayanch so'zlar: integratsiya, muammoli integratsiya, amaliy integratsiya, metodologik integratsiya, differentsiatsiya, analizatorlik, maydalanish, verbalizm.
Ключевые слова: интеграция, проблемная интеграция, практическая интеграция, методологическая интеграция, дифференциация, анализ, шлифование, вербализм.
Key words: Integration, problem integration, practical integration, methodological integration, differentiation, analysis, polishing, verbalism.

РЕЗЮМЕ:
Ushbu maqolada integratsiyalashgan ta'lim muhitida bo'lajak mutaxassislarning amaliy kasbiy tayyorgarligini takomillashtirish pedagogik muammo sifatida o'rganilgan, shuningdek, texnika oliy ta'lim muassasalarida bo'lajak mutaxassislarni amaliy kasbiy tayyorlashda ta'lim tizimini takomillashtirish tamoyillari va yondashuvlari bo'yicha adabiyot va ilmiy tadqiqotlar tahlili amalga oshirilib, integratsiyalash shart-sharoitlari belgilandi, turkum mezonlarga amal qilish lozimligi asoslandi.
РЕЗЮМЕ:
В данной статье совершенствование практической профессиональной подготовки будущих специалистов в интегрированной образовательной среде изучается как педагогическая проблема, а также литература о принципах и подходах совершенствования системы образования в сфере практической профессиональной подготовки будущих специалистов в условиях интегрированной образовательной среды. технических вузов и проведен анализ научных исследований, определены условия интеграции, обоснована необходимость соблюдения критериев серии.
SUMMARY:
In this article, the improvement of practical training of future specialists in an integrated educational environment is studied as a pedagogical problem, as well as literature on the principles and approaches to improving the education system in the field of practical training of future specialists in an integrated educational environment. technical universities and analyzed scientific research, determined the conditions for integration, substantiated the need to comply with the criteria of the series.

Kirish. Dunyo hamjamiyatining barcha ta'lim, fan va ishlab chiqarish sohalarida ulkan islohotlar amalga oshirilmoqda. Jumladan, ta'lim integratsiyasi masalalari bo'yicha European University Institute, Max Plank Institute, Harvard Law School, European Integration (ECSA-Austria), ARENA (Oslo), Mannheim Centre for European Social Research kabi tadqiqot markazlarining ilmiy natijalari alohida o'rin tutadi. Ta'lim dasturlarining sifat jihatdan yangilanish sharoitida yoshlarni kasbiy faoliyatga tayyorlashning pedagogik shart-sharoitlarini joriy etish zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va dasturlari orqali o'qitishning an'anaviy va zamonaviy usullaridan kompleks foydalanish hamda didaktik vositalarning integrativ imkoniyatlaridan samarali foydalanishga xizmat qiladi hamda kasbiy amaliy kompetentlikni rivojlantirish bo'yicha ilmiy tadqiqotlar dolzarb ahamiyat kasb etmoqda [8].

Adabiyotlar tahlili. Xalqaro tajribalarga ko'ra, oliy ta'lim, fan va ishlab chiqarish bilan integratsiyalash hamda nazariy va amaliy kasbiy ta'limni uyg'unlashtirish, bo'lajak mutaxassislarning kasbiy kompetentsiyalarini shakllantirishni taqozo etadi. Talabalarda kasbiy bilim va ko'nikmalarni rivojlantirishga oid ko'plab ilmiy tadqiqot ishlari olib borilishiga qaramasdan, bozor munosabatlari qaror topayotgan bir sharoitda mehnat bozorida yuzaga keluvchi hayotiy raqobatga bardosh bera oladigan umumkasbiy va maxsus fanlarini puxta o'zlashtirgan, muayyan vaziyatlarni to'g'ri baholay oluvchi iqtisodiyotning turli tarmoqlarida mehnat faoliyatini amalga oshira oladigan shaxs sifatida tarbiyalash uchun ularda zarur va yetarli darajadagi kasbiy tayyorgarlikni fanlararo aloqadorlik vositasida shakllantirish zarurligini taqozo etmoqda.

Mamlakatimizda zamon talablari asosida ta'lim jarayonini tashkil etish, jumladan, oliy ta'lim tizimi va professional ta'lim uzviyligini ta'minlash, ta'lim mazmunini integratsiyalash, axborot kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish orqali yuqori malakali kadrlar tayyorlashga alohida e'tibor qaratilmoqda. O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish kontseptsiyasida uzoq istiqboldagi maqsadli vazifalardan kelib chiqib, quyidagi ustuvor vazifalarni amalga oshirish natijasida oliy ta'lim muassasalarining ishlab chiqarish korxonalari, tashkilotlar, ilmiy-tadqiqot muassasalari bilan o'zaro manfaatli hamkorligini ta'minlash ko'zda tutilgan [1].

Integratsiya — lotincha so'z bo'lib, tiklash, to'ldirish, qismlarni bir butun qilib birlashtirish degan ma'nolarni anglatadi. Ta'limda bilimlar integratsiyasi yoki fanlararo bog'lanishdan ko'p foydalaniladi [2, 24].

Integratsiya - tabiat haqidagi bir butun bilimlar majmuasi, turli fanlarga oid bilimlarni yagona maqsadini hal etishga yo'naltirishdir (1-rasm).

Tadqiqot metodologiyasi. Bu borada barcha ta'lim turlari mazmunida [3], ularga qo'yiladigan minimal talablar asosida "Materialshunoslik" fanini

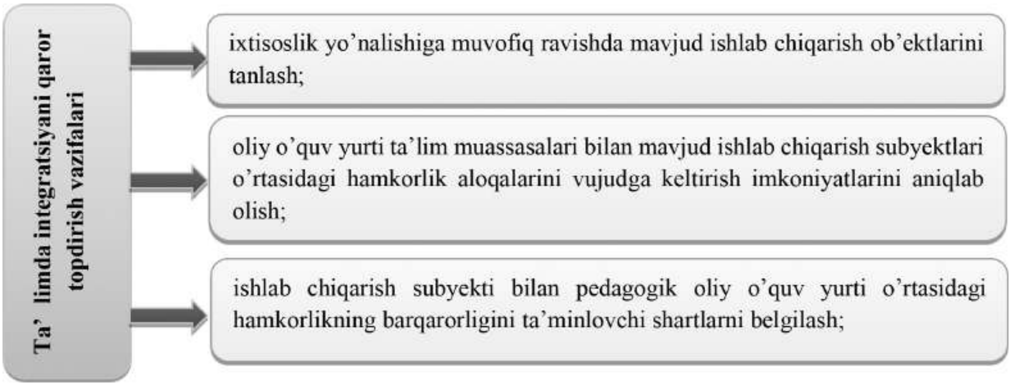

boshqa fanlar bilan integratsiyasini ta'minlash; o'quv muassasalarining ta'lim yo'nalishlariga qarab "Materialshunoslik" fani o'quv dasturi va rejalarini tashqi va ichki (nazariya va amaliyot) integratsiya nuqtai nazaridan ko'rib chiqish; texnika oliy ta'limi muassasalari "Materialshunoslik" o'qituvchilari ishtirokida ta'lim jarayoni integratsiyasini ta'minlash bo'yicha konferentsiyalar va seminarlar o'tkazish; barcha ta'lim muassasalari xodimlaridan iborat ijodiy guruhlarni tuzib turli fanlar bo'yicha sifatli integrativ o'quv dasturlarini yaratish zarur (2-rasm).

Integratsiya quyidagicha tarkibiy qismlardan iborat [4]:

- **obyektga doir integratsiya.** Bunda har bir mutaxassislikning turli fanlardagi timsollari bir mavzu, bo'lim yoki kurslarga (yer, suv, xavo, oziq-ovqat va boshqa) kiritiladi;

- **tushunchaga oid integratsiya.** Bunda mutaxassisliklarga ko'ra umumiy tushuncha (energiya, harakat, modda, axborot va boshqalar)lar mazmunini ochib beradigan mavzu yoki kurslar qamrab olinadi.

- **nazariyaga oid integratsiya.** U ba'zi tabiiy fanlardagi kvant nazariyasi; sotsiologiyadagi evolyutsion nazariyaga asoslanadi;

2-rasm. Integratsiya jarayonida o'quv jarayonini tashkil etish kurslari

- **metodologik integratsiya.** U falsafa metodologiyasi kabi ilmiy bilishning alohida metodlariga taalluqli integratsiya bo‘lib, ularga tizimli yondashuvning qo‘llanilishi va uning mohiyati, mutaxassislikka oid muammolarning qo‘yilishi va ularning hal etilishi; fandagi tushuntirish va prognoz qilish, kuzatish, tajriba, modellashtirishning tuzilish mohiyati va qo‘llanilishi kabilar kiritiladi;
- **muammoli integratsiya.** U turli kenglik darajasidagi fanlararo muammolarni qamrab oladi (atrof-muhitni muhofaza qilish, giyohvandlikka karshi kurashish va boshqalar);
- **faoliyatga oid integratsiya** (kasb va mutaxassislik yuzasidan munozara, guruhlar tarkibida ishlash, fanlararo reja va loyihalar tuzish va boshqalar);
- **amaliy integratsiya** (turli jarayon yoki texnik mahsulotlarni har tomonlama ko‘rib chiqish, antibiotiklar, sintetik moddalar, biotexnologiya, kompyuterlar va boshqalar).

Tahlil va natijalar. Bo‘lajak mutaxassislarni amaliy kasbiy tayyorgarligini takomillashtirish tamoyillari orasidan eng asosiylarini, ya’ni butun amaliy kasbiy tayyorgarlik jarayoni mazmuni va uni tashkil etishning asosini tasniflaydigan bo‘lajak mutaxassislarni amaliy kasbiy tayyorgarligini takomillashtirishning o‘ziga xos xususiyatlar va ularning amaliy kasbiy tayyorgarlik jarayoniga ta’sirini aks etiruvchi tamoyillarni ajratib olish kerak [5].

Faoliyatga tayyorlash jarayonining xususiy amaliy kasbiy metodikasi bayoni o‘z ichiga bo‘lajak mutaxassislarni amaliy kasbiy tayyorlashga amaliyotda taklif etilayotgan tayyorlash jarayonini amalga oshirish mazmuni, texnologiyasi, vositalari, shakllari, tayyorlash jarayoni bosqichlarini izohlashni o‘z ichiga oladi [6].

Yuqoridagi tamoyillarni tahlil qilib zarur bo‘lgan quyidagi tamoyillarni ajratib oldik. Bu tamoyillar aynan bo‘lajak mutaxassislarni amaliy kasbiy tayyorgarligini takomillashtirishga xizmat qiladi (3-rasm).

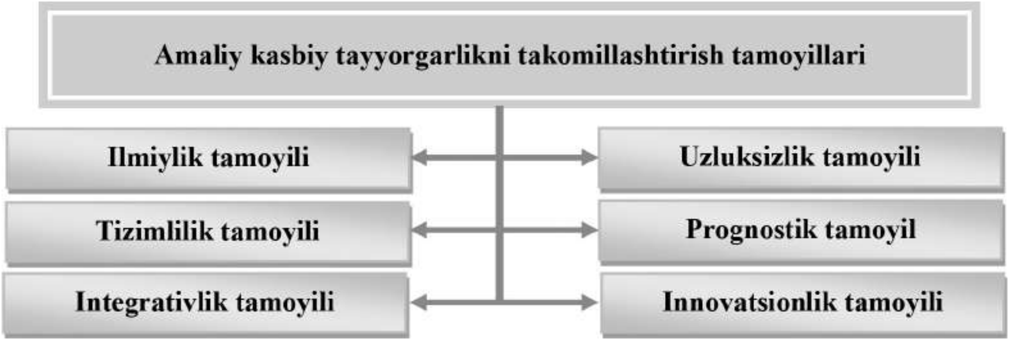

3-rasm. Bo‘lajak mutaxassislarni amaliy kasbiy tayyorgarligini takomillashtirish jarayoniga ta’sir etuvchi tamoyillar.

Ta'lim mazmunini integratsiyalash nazariyasi va amaliyotida differentsiatsiya, analizatorlik, maydalanish, verbalizmlar keng ko'lam yozmoqda. Differensiatsiyaning noto'g'ri iskanjasi ham ta'lim mazmunini cheklab o'tmayapti, balki borgan sari ko'proq qamrab olayapti. Bu o'z navbatida turli tushuncha va hodisalarni o'quv dasturi va darsliklarda maydalashtirib o'quvchilarga taqdim etishda yaqqol sezilmoqda [7].

Oliy ta'lim muassalarida o'quv fanlarini integratsiyalash shart-sharoitlari belgilandi, ya'ni talabalar dars bayonini tushunarli va mantiqiy bog'langan holda tuzish; mavzu bayonida illyustratsiya va chizmalardan foydalanish; talabalar tajribasiga aloqador misollar va fikrlar qo'llash; tegishli bilimlarni qisqa bayon qilish hamda xulosa qismi bilan o'zaro teran bog'lash; talabalarning madaniy va jinsiy farqlarini hisobga olish; mazmunning aniqligi, bexatoligini ta'minlash kabi turkum mezonlarga amal qilish lozimligi asoslandi.

Xulosa va takliflar. Oliy ta'lim tizimida talabalarning umumkasbiy xususan, texnik bilim va malakalarni shakllantirishda "Fizika" fani bilan "Materialshunoslik" fanlarining integratsiyasini vujudga keltirish muhim ahamiyatga ega. "Fizika" fani bilan "Materialshunoslik" fanlari mazmunini integratsiyalash, bu ilmiy tushunchalarni turdoshlik xususiyatlaridan kelib chiqib integrallashning ahamiyati shundaki, dars soatlarining qisqarishi, o'quvchilarning vaqti va kuchini tejash, ortiqcha zo'riqishning oldini olish, o'quv kurslarining hajmi va tannarxini kamaytirish imkoniyati paydo bo'ladi. Bu esa o'quv bilish faoliyatini nafaqat jadallashtirish, tizimlashtirish va optimallashtirishga, balki turli soha madaniyatini ham egallashga imkon beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Prezident Sh.Mirziyoyevning Oliy ta'limni 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi to'g'risidagi farmoni PF-5847.

2. Olimov Q.T. va boshqalar Kasb ta`limi uslubiyati "Iqtisod moliya" Toshkent., 2006 y. 192 b.

3. Tojiboeva G.R., Pulatova D.T. Pedagogik kompetentlik: nazariya ва амалиёт. Academic research in educational sciences, №1(3), 2020. 2181-1385.

4. Safarovich Q.O., Jumaboyevich S.O., Maxmaisoyevich S.A. Uzluksiz ta'lim tizimida pedagog-psixologlarning innovasion kompetentligini takomillashtirish. integration of science, education and practice. Scientific-methodical journal, (2022). 821-825.

5. Д.Дуайер. Организация учебного процесса. 1995. - № 3. - С. 110-116.

6. Байденко В.И. Компетенции в профессиональном образовании (к освоению компетентностного подхода) // Высшее образование в России. - 2004. - № 11. - С. 3-13.

7. Ruzimova M.Y. "Integratsiyalashgan ta'lim asosida ta'lim jarayonini tashkil etishning o'ziga xos didaktik tamoyillari." Ta'lim fidoyilari 2.1 (2023): 218-224.

8. Ergasheva B. Talabalarining pedagogik moderinizatsiya sharoitida kasbiy tayyorgarligini takomillashtirish. Science and innovation, №1(B7), 2022. 401-405.